

N:o 129.

Af herr **D. Bergström**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förslag till ändrad lydelse af § 2 mom. 3 i lagen angående skydd mot yrkesfara m. m.*

De hygieniska föreskrifter, som förekomma i gällande lag angående skydd mot yrkesfara, återfinnas i lagens § 2 mom. 3 så lydande:

»3 mom. Om arbetet bedrivnes i slutet rum eller arbetets natur så påfordrar, skall särskildt tillses:

att för hvarje der sysselsatt arbetare finnes luftrum, ej understigande sju kubikmeter, jemte erforderlig luftvexling; dock att i redan befintlig fabrik eller verkstad mindre luftutrymme tillstädjes, der synnerligen verksam anordning för luftvexling vidtages;

att arbetet eger rum vid tillräcklig och tjenlig belysning samt så lämplig värmegrad, som förhållandena medgifva;

att sådana anordningar, hvilka den tekniska erfarenheten anvisat såsom verksamma och arbetets natur medgifver, vidtagas för att hindra dam, gaser eller ångor att spridas i arbetslokalen i en för arbetarnes helsa skadlig mängd; samt

att renlighet iakttages med hänsyn så väl till arbetslokaler som till maskiner och redskap.»

I arbetareförsäkringskomiténs den 28 juli 1888 afgifna förslag till lag om åtgärder för skyddande af arbetares lif och helsa i arbetet hade motsvarande moment följande lydelse:

»Mom. 3. Om arbetet bedrivnes i slutet rum, eller arbetets natur så påfordrar, skall ock tillses,

att tillräckligt luftrum och erforderlig luftvexling finnas, tillräcklig och tjenlig belysning samt så lämplig värmegrad, som förhållandena medgifva;

att renlighet iakttages, så att arbetslokaler, maskiner och redskap rengöras, så snart sådant är behöfligt;

att arbetarne äro genom sådana anordningar, som den tekniska erfarenheten anvisat såsom verksamma och arbetets natur medgifver, skyddade mot skadliga inflytanden af dam, ohelsosamma gaser och dylikt.»

Frånsedt vissa rent formella redaktionsändringar, öfverensstämman den af komiterade föreslagna och den af Riksdagen slutligen antagna lydelsen af detta moment med hvarandra, dock med det undantag, att Riksdagen till förekommande af tvister ansåg nödigt att angifva ett visst minimimått af för hvarje arbetare erforderligt luftrum.

Af de myndigheter, som blifvit anmodade att yttra sig öfver arbetareförsäkringskomiténs förslag, hade två, medicinalstyrelsen och tekniska högskolan, afgifvit utlåtanden om ifrågavarande moment.

Medicinalstyrelsen yttrade:

»I mom. 3 angifvas några allmänna föreskrifter till förekommande af sanitära olägenheter, hvilka föreskrifter torde böra fullständigas och möjligen närmare bestämmas i den mån ökad erfarenhet kan vinnas genom återkommande inspektioner och deröfver afgifna årsberättelser.»

Tekniska högskolan yttrade:

»Mom. 3.

I fråga om de under detta moment sammanfattade föreskrifter känna vi oss manade att i likhet med komiterade framhålla, att den skada, som genom otjenlig luft, dam och skadliga gaser eller ångor kan tillskyndas arbetaren, i det hela torde vara att anslå högre än den, som förorsakas af tillfälliga olyckshändelser. Den fara, som hotar från arbetsmaskiner, transmissioner m. m., kan arbetaren i allmänhet sjelf inse och i de flesta fall genom uppmärksamhet undvika. De skadliga inflytelser deremot, som tillföras honom genom den inandade luften eller beröringen med skadliga ämnen, kan han vanligen ej bedöma och än mindre genom eget åtgörande undvika. Och då den skada, som en yttre olyckshändelse åstadkommer, vanligen blott träffar en eller annan individ, så utöfvar den sundhetsvidriga luften sitt skadliga inflytande på alla de i lokalen sysselsatte arbetarne, om ock i olika mån efter deras olika motståndskraft, och detta inflytande kan till och med sträcka sig till arbetarens familj på grund af den framkallade sjukdomens art.

Med hänsyn härtill vill det synas oss önskligt, att något större utförlighet kunde beredas åt föreskrifterna under mom. 3, hvilka hafva den viktiga uppgiften att tillförsäkra arbetaren ett helsoskydd, som han sjelf hvarken förstår eller förmår att åvägabrunga. Affattade så som komiterade föreslagit, äro de likväl, så att säga, stälda i skuggan af de många speciella

föreskrifter, hvilka under mom. 2 gifvits för att skydda arbetaren mot olycksfall. Visserligen kunna de till mom. 3 hänförliga föreskrifter svårigen så detaljeras, som de till mom. 2 hörande, men det vill dock synas, som om lagen borde kunna, mer än som skett, framhålla vissa olika slag af åtgärder, som för skyddande af arbetarnes helsa kunna och böra vidtagas. Vi föreslå därför följande lydelse för de under mom. 3 hörande föreskrifter och utmärka, i likhet med hvad som redan skett i mom. 2, de olika punkterna med bokstäver i alfabetisk ordning.

a) att tillräckligt luftrum — — — förhållandena medgifva.

b) att sådana anordningar, som den tekniska erfarenheten anvisat som verksamma och arbetets natur medgifver, vidtagas för att förhindra dam, gaser eller ångor att spridas i arbetslokalen i en för arbetarens helsa skadlig mängd;

c) att renlighet iakttages så väl med hänsyn till arbetslokalen som till maskiner och redskap;

d) att arbetsprocesser, som alstra dam eller skadliga gaser eller ångor, oafsedt skyddsåtgärder i öfrigt, förläggas, derest så lämpligen kan ske, till särskilda arbetslokaler;

e) att arbetare, så vidt möjligt är, blott periodiskt och under omväxling med oskadligt arbete sysselsättes med arbete af sådan beskaffenhet, att ett menligt inflytande deraf på hans helsa icke kan genom direkta skyddsåtgärder tillräckligt förhindras;

f) att arbetare, som sysselsättas med göromål, hvilka medföra stor fara för helsans undergräfvande, skola efter vissa mellantider undergå läkarebesigtning;

g) att i de fall, då så kan vara behöfligt, för arbetarens skydd mot skadligt dam eller frätande ämnen m. m. särskilda arbetsdräkter eller skyddsplagg eller andra af tekniken godkända skyddsmedel tillhandahållas dem till begagnande vid arbetet;

h) att, derest arbetet ej är af fullt oskadlig och renlig natur, tillräckliga tvättanordningar finnas för arbetarne i eller vid arbetslokalen.

Motiv.

b) denna punkt motsvarar ungefärligen den sista punkten under mom. 3 i komiterades förslag. Men emedan den senare skulle kunna fattas i en vidsträcktare bemärkelse, så att en del andra till mom. 3 hörande punkter möjligen derunder kunde inbegripas, så har den underkastats en sådan redaktionsförändring, att den tydligen blott äsyftar anordningar, hvarigenom dam, gaser och ångor, som under fabriksarbeten utvecklas af maskiner eller apparater, möjligast hastigt bortventileras eller kondenseras eller eljest göras oskadliga, innan de hinna att spridas i arbetsrummet.

I stället för uttrycken »*däm, ohelsosamma gaser och dylikt*», hafva vi föreslagit »*dam, gaser eller ångor — — — — — i en för arbetarens helsa skadlig mängd*». Vi hafva nemligen dels ansett, att orden »*dam, gaser eller ångor*» innefatta alla slags ämnen, som kunna skämra luftens beskaffenhet, och dessutom att ordet »*ohelsosamma*» bör lämpligast uteslutas. Ty dels kan luftens helsosamma egenskap mycket skämmas genom ett öfvermått af gaser eller ångor, som icke i vanlig mening kunna kallas ohelsosamma, t. ex. vattenånga, och dels kunna gaser, som till sin natur äro frätande eller eljest skadliga, utan men för arbetarens helsa vara i en viss ringa ehuru märkbar mängd närvarande i fabriksluft. Då en fordran på luftens *fullkomliga* renhet från dam eller ohelsosamma gaser i en mängd hithörande fall helt visst icke kan åtminstone för närvarande uppfyllas, så måste frågan ändå till slut göras beroende af föreningarnas *mängd*. Att det i särskilda fall kan blifva särdeles svårt att afgöra, huruvida den tillåtliga gränsen för luftens förorening blifvit öfverskriden eller icke, är tyvärr ett från ett dylikt stadgande oskiljaktigt förhållande. Ty i de flesta fall torde denna gräns ej för närvarande kunna på ett exakt sätt bestämmas eller utrönas, och således knappast någon annan utväg till en dylik tvistefrågas lösning finnas, än dels besigtning genom en erfaren tekniker och dels läkares undersökning öfver arbetarnes helsotillstånd.

c) Denna punkt är till sin innebörd oförändrad och blott ändrad till formen så till vida, att vi ej ansett nödigt att påpeka, hvad med renlighet här skall menas eller hur den skall åstadkommas. Punkten har fått sin plats i sammanhang med föregående, enär renligheten är ett viktigt medel att förekomma spridning af dam och osunda ångor i arbetslokalerna.

d) Då det icke alltid är möjligt att vid en viss arbetsprocess förekomma, att dam eller skadliga gaser spridas i större mängder i luften än hvad önskligt vore för arbetarnes helsa, hafva vi velat föreslå ifrågavarande föreskrift, på det att det skadliga inflytandet, derest det kan undvikas genom lämplig anordning af arbetslokalerna, ej må utsträckas till andra arbetare än dem, som måste syssla med arbetet i fråga. Med inpasset »*derest så lämpligen kan ske*» hafva vi velat bereda möjlighet till undantag, då föreskriften ej låter genomföra sig vid förut befintlig fabrik eller i följd af fabrikationens natur.

e) Den här föreslagna åtgärden är flerstädes och äfven i vårt land försökt i sådana fall, då arbetaren icke kan undgå att utsättas för ett helsomenligt inflytande af arbetet, och har visat sig vara välgörande.

f) Denna föreskrift kan betraktas som ett komplement till föregående. Den finnes redan stadgad för fosfortändsticksfabriker, men kan äfven i vissa

andra fall vara på sin plats, på det arbetaren åtminstone icke utan egen vetskap må bli sysselsatt så länge vid ett helsovådligt arbete, att skadan blir obotlig.

g) Vid vissa slags arbeten kan arbetsdräkten blifva så inpyrd med giftigt dam eller skadliga ångor, att dess bärande utanför fabriken icke blott kan blifva till men för arbetaren sjelf, utan ock medföra sjukdom inom hans familj. I andra fall åter kunna särskilda klädespersedlar, t. ex. kautschukshandskar, behöfvas till skydd mot skarpt frätande ämnen, eller andra skyddstillbehör vid arbetet, såsom respiratörer — om ock hittills föga praktiska — ifrågakomma. Punkten g) afser dylika skyddsmedel, som arbetaren har att ikläda sig vid arbetet, och torde dessa böra af fabrikanten bekostas.

h) Äfven denna föreskrift afser ett sanitärt skyddsmedel, ehuru såsom sådant mer eller mindre viktigt allt efter arbetets art. Det dam, som häftar vid händer eller ansigte, kan nemligen vara af giftig eller eljest skadlig beskaffenhet, och händerna vidlådande giftigt dam isynnerhet medföra fara vid måltiders intagande. Föreskriften har derför, enligt vår åsigt, befogenhet såsom ett komplement till öfriga under mom. 3 hörande. Och ehuru denna slags renlighet visserligen ej skulle kunna åläggas arbetarne, skulle föreskriften dock medföra möjligheten deraf för dem, som ville begagna densamma. Denna möjlighet saknas nog ännu vid åtskilliga fabriker. Vid flera inhemska fabriker, som äro försedda med tvättanordningar för arbetarne, hör det emellertid till god ton, att arbetaren tvättar sig efter slutadt arbete. För så vidt detta resultat kunde genom den i fråga varande föreskriften i allmänhet ernås, skulle vi vilja tillmäta den en i flera hänseenden viktig betydelse.

Det synes oss icke behöfligt att vid mom. 3, i likhet med hvad komiterade föreslagit, särskildt uttrycka, att dithörande föreskrifter afse det fall, att arbetet bedrifves i slutet rum, om också detta oftast blir förhållandet i verkligheten. Genom att undvika det, kan man också undvika tillägget »eller arbetets natur så påfordrar», hvars betydelse väl ej af alla lätt uppfattas. Å andra sidan inse vi ej, att det nämnda uteslutandet leder till någon osäkerhet beträffande de särskilda föreskrifternas tillämpning. Hvad t. ex. luftrum och luftvexling beträffar, så följer väl af sig sjelf, att någon särskild anordning för dessa ändamål ej behöfver göras, om de vinnas redan derigenom att arbetet bedrifves i det fria. Om åter »arbetets natur kan påfordra», att äfven vid arbete i det fria särskilda anordningar vidtagas för att skydda arbetarne mot ohelsa, så har man ju desto mindre anledning att i inledningsorden till mom. 3 vidröra den om-

ståndigheten, att de under detta moment hörande skyddsåtgärder vanligen blott äro nödvändiga, då arbetet bedrifves i slutet rum.»

Redan vid tiden för nu ifrågavarande lags tillkomst insåg man sålunda på sakkunnigt håll önskvärdheten af en närmare specialisering af de hygieniska föreskrifterna. Man förutsåg också, att den tid skulle komma, då ökad erfarenhet skulle påkalla och möjliggöra ett fullständiggande af dessa föreskrifter.

De återkommande inspektionerna och de deröfver afgifna årsberättelserna hafva, såsom medicinalstyrelsen väntade, gifvit tydligt vid hand, att en revision af hithörande bestämmelser är af nöden, för så vidt man vill afhjelpa de stora missförhållanden i hygieniskt afseende, som äro rådande i en mängd arbetslokaler.

Redan i de första sammandragen af yrkesinspektörernas berättelser, för åren 1890 och 1891, anmärker kommerskollegium åtskilliga olägenheter och missförhållanden i hygieniskt afseende. I det närmast följande sammandraget, för år 1892, yttrar kommerskollegium rörande de af inspektörerna inhemtade erfarenheterna om de hygieniska förhållandena i fabrikerna bland annat följande:

»Dervid vore först att märka den stora svårigheten att öfvervinna vederbörandes obenägenhet eller likgiltighet för arbetslokalernas renhållning. Det lärar t. ex. icke vara ovanligt, att uti arbetslokaler golf, väggar och tak äro så smutsiga, att det synes som om rengöring der ej på åratal förekommit. Äfven i andra afseenden lemnar renhållningen mycket öfrigt att önska. Yrkesinspektörernas framställningar om rengöring efterkommas nog i de flesta fall för tillfället. Men likgiltigheten för renlighet fortfar likväl hos såväl arbetsgifvare som arbetare; och är det icke ovanligt att inom kort lokalerna åter befinna sig i lika bedröfligt tillstånd som förut.

Ventilationen inom fabrikslokalerna lärar jemväl ofta vara bristfällig. I Stockholm t. ex. inträffar ej sällan, att till arbetslokaler användas rum, som egentligen varit afsedda till bostäder, och der eldstäderna utgöras af vanliga kakelugnar, samt att annan luftvexling än genom dörrar och fönster saknas. Under den kalla årstiden blir luften i dessa rum, särdeles då gas eller fotogén användes som lysmateriel, mot slutet af arbetsdagen nästan outhärdlig.»

»Äfven i arbetslokaler, som från början varit för sitt ändamål afsedda, bestå ventilationsanordningarna mycket ofta endast deruti, att ventiler eller andra öppningar finnas anbragta, hvarigenom frisk luft inkommer och för-

skämd utgår. Men då vid denna anordning den kalla luften vintertiden åstadkommer ett obehagligt drag, stänger arbetaren, som vanligen föredrager värme äfven med oren luft, de öppningar, hvarigenom ren luft skulle inkomma.»

»Yrkesinspektörerna hafva bemödat sig om att genom meddelade upplysningar om luftvexlingsanordningar, afpassade för de olika behofven, söka råda bot för nu berörda olägenheter, men likgiltigheten och vanan äro beträffande dessa förhållanden svårare att öfvervinna än i fråga om andra skyddsanordningar.»

I det af kommerskollegium utarbetade sammandraget för 1894 heter det:

»Likasom under föregående år visar den erfarenhet, som vunnits vid de verkställda inspektionerna, huru otillfredsställande de hygieniska förhållandena inom fabriks- och andra arbetslokaler ofta äro. Och detta gäller fortfarande ej allenast sådana lokaler, inom hvilka sjelfva tillverkningen eller arbetet är af beskaffenhet att, derest ej särskilda anordningar vidtagas, menligt inverka på arbetarnes helsa, utan äfven i fråga om andra rörelser, beroende der på dålig ventilation, bristande renhållning, otjenlig eller ofullständig belysning, otillräckligt luftrum m. m. inom arbetslokalerna, hvilka ock ej sällan äro för sitt ändamål i allmänhet olämpliga.»

I yrkesinspektörernas in extenso tryckta berättelser för år 1895 förekomma utförliga redogörelser för de mångfaldiga bristerna i hygieniskt afseende i de under inspektion stående arbetslokalerna. Så inleder t. ex. yrkesinspektören i södra distriktet ett kapitel om »Renhållning och ventilation» på följande sätt:

»I dessa afseenden är mycken förbättring att önska. Likgiltigheten för arbetslokalernas renhållning är ganska allmän, och en varaktig förbättring häruti torde endast så småningom kunna uppnås. Jag har flerstädes föreslagit slamfärgning eller kalkstrykning af väggar och tak, hvarigenom lokalen blifver ljusare, till fördel äfven för arbetet.

Särskildt inom stärkelsefabrikationen tyckes man på flera ställen hafva alldeles glömt hvad renhållning är. Jag har besökt stärkelsefabriker, der golfvet är satt af kullriga gatstenar, mellan hvilka våt potatismassa varit stadd i förruttnelse, väggar och tak varit öfverklädda med dam och spindelväf samt fönsterna, der de ej igensatts med brädlappar, varit så öfverdragna af smuts och dam, att endast halfdager rådt i fabriken — och i dessa fabriker tillverkas en matvara.»

När man får läsa dylika skildringar, måste man gifva vederbörande yrkesinspektör rätt i, att det är mycken förbättring att önska i arbetslokalerna i hygieniskt afseende. Men, såsom särskildt yrkesinspektören i

östra distriktet upprepade gånger framhållit i sina berättelser, någon allmän förbättring i hithörande afseenden lär icke stå att vinna, förrän § 2 mom. 3 i lag angående skydd mot yrkesfara erhåller en bättre och fullständigare formulering.

De ändringar och tillägg, som sistnämnde inspektör föreslagit till införande i mom. 3, afse:

att erforderlig luftvexling skall ega rum under hela arbetstiden, der arbetet bedrivs i slutet rum, och att den för arbetsrummets ventilation införda friskluften skall under kall årstid dessförinnan vara till tjenlig grad uppvärmd;

att invändiga väggar och tak i hvarje verkstadslokal med dertill hörande passager, trappgångar etc., som ej inom viss tid (7 år) blifvit oljemålade eller bestrukna med fernissa, skola aftvättas med kalkvatten efter högst 14 månaders mellantid hvarje gång. Om nämnda ytor inom viss tid (7 år) varit oljemålade eller bestrukna med fernissa, skola de med högst ett års mellantid blifva aftvättade med hett tvål- eller såpvatten;

att industriidkare inom sådan näring, hvilken kunde medföra ohälsa genom uppkomsten af dam och skadliga gaser, skulle åläggas att regelbundet vidtagna åtgärder för renhållning af arbetslokalernas tak, väggar och golf, hvilka sistnämnda särskildt borde gifvas en för renlighetens underhållande lämplig beskaffenhet.

Då på senare tider allmänna uppmärksamheten inom vårt land blifvit rigtad på nödvändigheten att med tillitande af alla vetenskapens och den praktiska erfarenhetens hjälpmedel söka förhindra utbredningen af smittosamma och förödande sjukdomar, särskildt inom de breda folklagen, tyckes det nästan säga sig sjelft att en revision bör verkställas af de bestämmelser i nu ifrågavarande lag, som gälla de hygieniska förhållandena i arbetslokalerna. Att yrkesinspektionen egnat den allvarligaste uppmärksamhet åt denna sak, bevisas tydligt af det cirkulär angående arbetslokalers luftvexling, belysning och renhållning, som utarbetats och antagits vid yrkesinspektörernas nyligen hållna sammanträde inför vederbörande ledamot af kommerskollegium.

Detta cirkulär, hvilket jag tillåter mig att foga såsom bilaga till min motion, är emellertid icke nog. Det innehåller många värdefulla anvisningar, men deraf följer icke att det kommer att leda till efterföljd. I förhoppning att lagstiftningen må finnas villig att lemna yrkesinspektionen allt det stöd, hvaraf den kan vara i behof under sina människovänliga och samhällsnyttiga bemödanden på detta viktiga område, vågar jag föreslå, att Riksdagen i skrifvelse anhåller att regeringen måtte, efter sakkunniges

hörande, inkomma med förslag till ändrad lydelse af § 2 mom. 3 i lag angående skydd mot yrkesfara.

I en år 1894 väckt motion (n:o 137) påyrkade jag med anledning af en framställning af yrkesinspektören i dåvarande norra distriktet, att till § 9 af lag angående skydd mot yrkesfara skulle tilläggas ett moment af följande lydelse:

»Inträffar, till följd af yrkesidkares uraktlåtenhet att efterkomma af yrkesinspektör skriftligen honom meddelad skyddsanvisning, dödsfall eller kroppsskada, straffas den försumlige efter 14 kap. 9 eller 17 §§ strafflagen, jemförda med 6 kap. samma lag.»

Ändamålet med förslaget om en hänvisning i lag angående skydd mot yrkesfara till dessa bestämmelser i allmänna lagen var att söka bereda yrkesinspektörerna ett behöfligt stöd i deras verksamhet gent emot ovilliga eller motsträfviga yrkesidkare. Att ifrågavarande strafflagsbestämmelser kunna ega tillämpning, när personer lida skada genom olycksfall i arbete i följd af yrkesidkares uraktlåtenhet att efterkomma af yrkesinspektören meddelad skyddsanvisning, derom rådde intet tvifvel. Frågan var endast, om man i sjelfva lagen angående skydd mot yrkesfara skulle kunna få inrymd en tydlig bestämmelse, som vid behof kunde af yrkesinspektören åberopas.

1894 års lagutskott motsatte sig detta förslag af formelt-juridiska skäl, men förklarade tillika att »en erinran derom, att arbetsgifvare, som genom någon sin uraktlåtenhet gifvit upphof till olycksfall af svårare eller lindrigare art, derigenom gör sig saker till ansvar, synes utskottet temligen obehöflig».

Om man genomgår yrkesinspektörernas senaste berättelser och inhemtar hvad de hafva att förmåla om vissa yrkesidkares obenägenhet att efterkomma yrkesinspektörernas skyddsanvisningar, skall man snart få en annan uppfattning i fråga om en dylik erinrans behöflighet, än lagutskottet hade för tre år sedan. Yrkesinspektören i södra distriktet skrifver i sin berättelse för år 1895: »Af 138 förut (d. v. s. af företrädare inom detta distrikt) inspekterade arbetsställen, som jag under året besökt, har jag endast funnit 10, der förut gifna meddelanden blifvit så efterkomna, att inga vidare erinringar nu varit behöfliga.» Äfven om detta uttalande ej får uppfattas så, att samtliga 128, som behöfde ytterligare erinringar, skulle helt och hållet försummat att följa de af yrkesinspektören meddelade anvisningarna, så får det väl medgifvas, att det anförda förhållandet vittnar

om en så höggradig och vidt utbredd vårdslöshet, att erinringarna till de vårdslöse väl kunde behöfva skärfas genom en i lagen angående skydd mot yrkesfara inryckt hänvisning till den straffpåföljd, som enligt allmänna lagens stadganden kan framkallas genom en dylik uraktlåtenhet.

Yrkensinspektören i nuvarande östra (förut i norra) distriktet har i sin berättelse för år 1894 äfven ifrågasatt en annan väg för att bereda lagens föreskrifter och yrkesinspektörernas anvisningar nödig effektivitet. Kommerskollegiets sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för år 1894 förmåler härom följande:

»Sistbemälda yrkesinspektör har vidare uttalat den åsigt, att i de fall, då föreskrifterna i 2 § af lagen angående skydd mot yrkesfara icke af vederbörande yrkesidkare iakttoges, det i 8 § samma lag anvisade förfarande för att i berörda hänseende vinna rättelse icke vore nog verksamt. Äfven om yrkesidkaren icke hörsammat förnyad anmaning af yrkesinspektören att vidtaga viss anordning i de afseenden, hvarom i lagens 2 § stadgades, medförde anmälan, som af inspektören derefter om förhållandet gjordes hos Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, i allmänhet endast, att yrkesidkaren ålades att inom viss tid hafva utfört anordningen. Först ifall han underlåte att ställa sig detta föreläggande till efterrättelse, drabbades yrkesidkaren af ansvar enligt 9 §, hvarjemte den föreskrifna anordningen skulle på hans bekostnad verkställas genom polismyndigheten. Det kunde emellertid äfven inträffa, att yrkesidkaren inom den förelagda tiden i föreskrifvet hänseende vidtagit anordning, men att denna icke vore af beskaffenhet att vid sedermera verkställd inspektion kunna af yrkesinspektören godkännas såsom för ändamålet tillfyllestgörande eller eljest lämplig. Då måste ånyo anmälan i saken göras hos länsstyrelsen för att erhålla ett förnyadt föreläggande för yrkesidkaren. Samma procedur, som i sig sjelf vore förbunden med ganska mycken tidsutdrägt, helst, der yrkesidkaren det åskade, äfven sådan förening eller nämnd, som i 8 § omförmäldes, skulle lemnas tillfälle att hos länsstyrelsen yttra sig i ärendet, kunde sålunda behöfva upprepas flera gånger, innan anordningen i fråga blefve på vederbörligt sätt verkställd. Detta förhållande, att utförandet af en utaf yrkesinspektören på grund af föreskrifter i lagen angående skydd mot yrkesfara anvisad skyddsanordning kunde under lång tid fördröjas, utan att yrkesidkaren därför drabbades af något ansvar, vore af beskaffenhet att menligt inverka på yrkesinspektörernas ställning till såväl arbetsgifvare som arbetare samt i allmänhet på inspektörernas verksamhet för öfvervakandet af meranämnda lags efterlevnad. Yrkesinspektören i norra distriktet anser, att en ej oväsentlig rättelse härutinnan skulle kunna vinnas, om 9 § erhöles en förändrad lydelse af ungefärligen följande innehåll:

'Underlåter yrkesidkare på vederbörande yrkesinspektörs förnyade skriftliga uppmaning att inom deri bestämd tid vidtaga erforderliga åtgärder för att bringa viss anordning till öfverensstämmelse med hvad derom i § 2 stadgas, eller att ställa sig till efterrättelse sådana förelägganden eller förbud, hvarom i § 8 sägs, straffas med böter från och med tio till och med femhundra kronor.'

Då det synes obestriddligt att, utöfver hvad som finnes stadgadt i §§ 8 och 9 af lag angående skydd mot yrkesfara, något ytterligare bör åtgöras i lagstiftningsväg för att underlätta yrkesinspektörernas bemödanden att få gällande lag tillämpad, men då ett för Riksdagen antagligt förslag till tillägg i antydt syfte till lag angående skydd mot yrkesfara ej lär kunna framkomma utan föregående allsidig pröfning, tillåter jag mig hemställa att Riksdagen måtte begära, att regeringen, efter sakkunniges hörande, låter utarbета ett dylikt förslag att föreläggas Riksdagen.

Det är, såsom yrkesinspektörernas berättelser upplysa, icke allenast från arbetsgifvarnes utan äfven från arbetarnes sida, som motstånd förekommer mot tillämpning af lagens bestämmelser och användning af föreskrifna skyddsanordningar. Med anledning häraf anmärker yrkesinspektören i mellersta distriktet i sin berättelse för år 1895, att, 'då det ej är föreskrifvet, att lagen angående skydd mot yrkesfara skall finnas anslagen i arbetslokal, så kunna ej arbetarne i allmänhet känna innehållet af denna lags 3 §, som ålägger dem att 'medverka till uppnående af det med denna lag åsyftade ändamål'.

I flera likartade lagar och förordningar finnes föreskrifvet, att de skola vara anslagna i arbetslokalerna. Så är t. ex. fallet med den s. k. fosforlagen. Det synes också vara en naturlig konsekvens af hvad som redan finnes föreskrifvet i 2 § 4 mom. af lag angående skydd mot yrkesfara, att en dylik föreskrift stadgas beträffande denna lag. Denna föreskrift torde lämpligen, på sätt jag här nedan föreslår, kunna fogas som tillägg till 2 § 4 mom.

På grund af hvad jag nu anført, tillåter jag mig hemställa:

1) att Riksdagen i skrifvelse anhåller, att regeringen ville, efter sakkunniges hörande, framlägga

a) förslag till ändrad lydelse af § 2 mom. 3 i lag angående skydd mot yrkesfara;

b) förslag till nya bestämmelser i nämnda lag, i syfte att underlätta yrkesinspektörernas bemödanden att få lagen tillämpad;

2) att Riksdagen beslutar följande tillägg till § 2 mom. 4 i lag angående skydd mot yrkesfara:

I hvarje arbetsrum skall denna lag genom yrkesidkarens försorg vara på lämpligt ställe anslagen.

Stockholm den 29 januari 1897.

David Bergström.

Bilaga.

**Yrkesinspektionens cirkulär n:o 3, angående arbetslokalers
luftvexling, belysning och renhållning.**

I. Luftvexling.

1. För hvarje i slutet rum sysselsatt arbetare skall finnas luftrum, ej understigande 7 kubikmeter jemte erforderlig luftvexling.

2. Sådana anordningar, hvilka den tekniska erfarenheten anvisat såsom verksamma och arbetets natur medgifver, skola vidtagas för att hindra dam, gaser eller ångor att spridas i arbetslokalen i en för arbetarnes helsa skadlig mängd.

3. Hvarje arbetslokal bör under hela den tid, arbete derstädes pågår, tillföras minst 20 kubikmeter frisk luft i timmen, beräknadt för hvarje i lokalen sysselsatt person. Under kall årstid bör denna friskluft vara behörigen uppvärmd, innan den sprides i arbetslokalen.

I arbetslokal, hvari uppstå vattenångor, som ej direkt afledas, fordras en frisklufttillförsel, hvilken, i den mån arbetets natur det medgifver, hindrar en för helsan skadlig fuktighet hos rumsluften.

4. Från arbetslokal bör vara beredt aflopp för en mot frisklufttillloppet svarande mängd rumsluft.

5. Till arbetslokal, hvari skorsten, dragtrumma eller sugfläkt hålles i verksamhet för afledning af gaser, ångor eller dam, bör direkt lufttillförsel vara beredd för motsvarande luftmängd. Luften för sistnämnda ändamål kan utgöras af rumsluft, tillförd från annan, enligt punkterna 1—3 här ofvan ventilerad arbetslokal.

6. De öppningar till arbetslokal, genom hvilka luft tillföres och rumsluft afledes, böra vara så ordnade och hafva sådan plats, att arbetande person ej blir utsatt för drag.

7. I arbetslokal, hvari eljest genom belysningslågorna en besvärande höjning af rumstemperaturen uppstår, böra afledningsrör af icke brännbart material vara anordnade, hvilka genom grenrör med mynning öfver hvarje låga direkt uppfånga och afleda förbränningsprodukterna.

II. Belysning.

1. Arbetet skall ega rum vid tillräcklig och tjenlig belysning.
2. Arbetslokal bör, så vidt möjligt är, hafva god dagbelysning, men i alla händelser under arbetstiden vara så belyst, att rörliga delar af maskiner och å golf placerade föremål, hvilka kunna innebära hinder, äfvensom hiss- och trappöppningar, golfafsatser och dylikt äro fullt synbara.
3. Trappor och gångar, tillhörande arbetslokal, böra under arbetstiden vara tillräckligt belysta.
4. Rykande eller osande belysningslågor böra icke i arbetslokal användas.

III. Renhållning.

1. För så vidt arbetets natur och golfvets beskaffenhet sådant medgifver, bör golf i arbetslokal dagligen väl sopas, samt efter en mellantid af högst 1 å 3 månader antingen väl skuras eller genom skrubbnings rengöras.

I lokal, hvarest under arbetet uppkommer affall (eller spillning af material) äfvensom i lokal, der golfdam eljest är af särskild helsofarlig beskaffenhet, bör golfvet vara tätt och utfördt af material, som ej suger till sig vatten. Träggolf i sådan lokal bör vara impregneradt eller fernissadt. Vid sopningen böra våta borstar eller trasor begagnas eller ock omedelbart före sopningen vattendränkt sågspån, sand eller dylikt på golfvet utströs.

2. Sopning och rengöring af arbetslokal får ej verkställas under tid, då arbetet i lokalen pågår.

3. Der väggar och tak i arbetslokal, trappor och gångar äro oljemålade, böra de på vissa mellantider, dock ej längre än ett år, väl af tvättas med hett såpvatten; der de ej äro oljemålade, böra de på enahanda mellantider rensopas och öfverstrykas med kalkvatten eller slamfärg. Väggar i arbetslokal böra ej vara tapetklädda.

I arbetslokal, hvarest matvaror beredas, böra väggar och tak, med en mellantid af högst sex månader, på förenämnda sätt aftvättas eller rensopas; efter rensopning böra de med kalkvatten bestrykas.

4. Till arbetslokal hörande fönster, arbetsbord och vägghyllor jemte dermed jämförlig inredning böra hållas väl rena.

5. Ändamålsenliga spottkoppar böra inom arbetslokal finnas utsatta vid hvarje arbetsplats, i synnerhet der bröstsjuk person sysselsättes. I kopparna hålles lämpligen sågspån, torfmull eller vatten, men ej sand. Innehållet i dessa koppar bör dagligen uppbrännas eller hållas i kloakledning, hvarefter kopparne rengöras med hett vatten.

6. Utbredning för torkning, luftning och dylikt af tobak eller annat material bör ej ske å golf i rum, som användes till arbetslokal.

Bestyren med renhållningen af arbetslokal liksom med uppvärmningen och belysningen samt regleringen af luftvexlingsinrättningen böra uppdragas åt vissa, för ändamålet lämpliga personer, hvarom tillkännagifvande bör finnas i arbetslokalen anslaget.

Teckningar öfver anordningar i ofvannämnda hänseende tillhandahållas kostnadsfritt hos

Yrkesinspektören i . . . . . distriktet.

Ofvanstaende cirkulär är upprättadt och antaget den 27 januari 1897 af yrkesinspektörerna vid sammanträde jemlikt § 7 af nådiga instruktionen för yrkesinspektörerna.
